

Kvinnorna 1902-1952

År 1902 bildades Föreningen för kvinnornas Politiska Röst rätt (FKPR) i Stockholm av pionjärerna inom kvinnorörelsen i Sverige, Ann Margret Holmgren, Anna ~~Whitlock~~ Whitlock, Signe Bergman m.fl.

Efter ett föredrag av Ann Margret Holmgren i Gävle grundades därstädes 1903 Gävle FKPR, vilken förening ingick som lokal-förening i Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR). Intresset bland kvinnorna i hela vårt land var mycket stort och kvinnor ur olika samhällsklasser och med olika åsikter och uppfattning förenades i en enda målmedveten strävan. År 1907 fanns det redan 75 lokalavdelningar. Intresset visade sig också i att de ganska ofta förekommande rösträttsmötena i medeltal samlade 60-70 medlemmar av de cirka 200, som var inskrivna i gävleföreningen. Den första ~~ordf.~~ ordf. i Gävle FKPR var fröken Karolina Själander, som dock kvarstod endast ett år, varefter fru Anna Björk övertog övertog ordförandeklubban. Själens och den drivande kraften i föreningen var dock fru Klara Lindh, som ~~kyrkat~~ tjänstgjorde som sekreterare åren 1904-1908 samt som ordf. från 1909 till sin död år 1914. Med sin starka rättskänsla, sin entusiasm för kvinnornas rättvisa krav, sitt klara, logiska intellekt samt sin lätthet att tala och sin förmåga att vinna människor var hon en idealisk ledare.

Utom huvudfrågan arbetade FKPR på att väcka kvinnornas intresse för och ge upplysning i kommunala, sociala och politiska frågor genom att kalla goda föreläsare. Några av de föredrag, som hållits voro: Kvinnornas deltagande i fattigvårdsarbetet, Vad frodrar den nuvarande politiska situationen?, Varför ha de religiöst intresserade kvinnorna så helt deltagit i rösträttsarbetet?, Varför bör de nykterhetsintresserade kvinnorna delta i rösträttsarbetet?, Samhällsbyggare, Medborgar rätt åt Sveriges kvinnor, Personlighetsprincipen och Röst-rätten m.fl.. Föredragshållare voro bl.a. Clara Wahlström, Anna Sundbom, Lydia Wahlström, Frigga Carlberg, Ella Billing, Ebba Palmstierna, Åke Wikander och Elsa Waern-Bugge.

Riksdagens motivering för avslag på motioner om rösträtt för

2)

kvinnor var enbart den, att kvinnor i allmänhet ej var intresserade för eller önskade densamma. För att gendriva detta argument ~~mycket~~ ingavs vid olika tillfällen masspetitioner till riksdagen. Den första lämnades redan 1902 med 5,641 namnunderskriften, som insamlats på 14 dagar. I februari 1907 insändes en ny masspetition undertecknad med 142,128 namn och slutligen 1914 ännu en dylik oppositionsytttring med 18,666 namn endast från Gävleborgs län. Det var ett drygt arbete att kringläsa och insamla alla dessa listor från olika håll inom hela länet. Fru Gerda Modén stod i spetsen för det hela.

År 1908 hölls i Gävle en samhällskurs i aktuella kommunala sociala och politiska frågor. Medel därtill hade insamlats på frivillighetens väg, men den bar sig så bra att den lämnade en behållning som under namnet "FKPR:s kassa för socialt upplysningsarbete" ingick i föreningens räkenskaper. Denna kassa överlämnades år 1924 till föreningen "Frisinnade kvinnor i Gävle" och övertogs ~~sedan~~ 1932 av Svenska Kvinnors Vänsterförbund, som i sin tur lämnade den till Folkpartiets kvinnogrupp i Gävle år 1937.

Vid ett möte år 1908, då representanter från Söderhamn, Ljusdal, Storvik och Sandviken voro inbjudna, bildades ett förbund av FKPR. Genom föredragsresor och korrespondens, som huvudsakligen påvilde ordf. och sekr., tillväxte detta men det var ett tungt och drygt arbete med den tidens dåliga kommunikationer.

Kommunal rösträtt hade de ogifta kvinnorna redan men år 1909 fingo de också valbarhet till alla kommunala inrättningar utom landstinget. Följande år invaldes de tre första kvinnorna i Gävle stadsfullmäktige. De valda voro Karolina Själander för högern, Anna Sundbom för de frisinnade och Maria Kvist för socialdemokraterna.

Med anledning av pågående revision av äktenskapslagen uttalade Gävle FKPR ett bestämt yrkande att lagbestämmelserna

3)

upphäver målsmanskapet, så att den gifta kvinnan beredes full likställighet med mannen såväl inom hemmet och gent emot barnen som i förmögensrättsligt avseende. Detta skedde ock vid den nya äktenskapelagens ikraftträdande år 1920.

Det var Gävle FKPR, som 1911 väckte förslag om att en "Husmodersskola med Barnavård" skulle upprättas i Gävle.

En stor internationell kvinnokongress hölls i Stockholm år 1911, vid vilken flera av de mera bemärkta utländska rösträttskvinnorna såsom Mrs Chapman Colt, Jane Adams,, reverend Anna Shaw m. fl. voro närvarande. Kongressmedlemmarna besökte även Gävle.

I okt. 1911 fattade FKPR:s centralstyrelse det beslutet att föreningarna ~~enbart~~ endast skulle stödja de parter, som hade kvinnornas rösträtt på sitt program. Resultatet av detta beslut blev för Gävles vidkommande, att ett 40-tal högersinnade kvinnor utgick ur föreningen

Ett för hela saken mycket betydelsefullt arbete var den artikelserie, som utsändes över hal landet. Till redaktör för densamma utsågs Landsföreningen först Klara Lindh och sedan Gerda Modén.

Efter ~~Klara~~ Klara Lindhs bortgång inträdde Gerda Modén som ordf. men avsade sig ordförandeskapet efter ett år, varefter majorskan Anna de Maré-Svensson valdes och blev Gävle FKPR:s sista ordf.

År 1915 hyllade föreningen den nyligen bortgångne Karl Staaff för hans insats i strävandena för de svenska kvinnornas rösträtt.

Ett rösträttsstandard anskaffades år 1916.

År 1918 fällde förstakamrhögern åter förslaget om ~~kvinnans~~ kvinnans rösträtt, trots att kvinnorna i ett flertal länder redan fått full medborgarrätt. Gävle FKPR anordnade då ett stort protestmöte. Äntligen nådde kvinnorna i Sverige sitt första mål, då 1919 års riksdag fattade det viktiga

4)

beslut, genom vilket "hela svenska folket blev mogetförklarat". Detta beslut bekräftades vid riksdagen 1921. Gävle FKPR:s sista möte hölls å slottet den 28 maj 1920, då ord efter att ha betonat beslutets stora betydelse och de nya väljarskarornas ansvar upplöste föreningen.

År 1914 bildades i Stockholm Föreningen Frisinnade Kvinnor, som 1921-1922 ombildades till Frisinnade Kvinnors Riksförbund (FKR). Dess mål var upplysningsarbete i de frisinnade intressenas tjänst. En fråga, som nu framför allt tilldrog sig kvinnornas intresse var freden och fredsarbetet. De förut i rösträttsarbetet verksamma kvinnorna stiftade nu Gävle-föreningen av FKR och 1922 kom Gävleborgsförbundet av Frisinnade Kvinnor till. Det omfattade Gävle, Hudiksvall, Bollnäs och Ljusdal. Föredrag hölls i Bergsjö, Hassela, Gnarp, Näsvisen, Delsbo, Ockelbo och Järbo utan att några föreningar kunde bildas, ~~xxxxxxxx~~ på ~~xxx~~ dessa mindre orter dock togo kontakt med föreningarna på de stora platserna. Hudiksvallskretsen upplöstes 1924. Bollnäs-kretsen 1925 och Ljusdal följde sedan exemplet.

Då Frisinnade Landsföreningen sprängdes 1923 med anledning av ~~xxxxxxx~~ förbudsomröstningen, beslöt Frisinnade Kvinnor att vara neutralt. Samma år antog de ett eget program och slöt sig ej till något parti utanställde sig alldeles fristående.

1919 öppnades tillträde för kvinnor till lektorat och adjunkturen vid statens läroverk samt till rektorat vid folkskolläraryrkesseminariet ^{och} högre lärarinneseminarium. Från 1925 daterar sig den s. k. behörighetslagen, som innebär att kvinna med vissa undantag skulle vara likställd med ~~xxx~~ man ifråga om behörighet att inneha statstjänst. Efter upprepade motioner med förslag om att undantagsbestämmelserna skulle slopas beslöt 1945 års riksdag att kvinnorna skulle

5)

med vissa undantag skulle vara likställd med män ifråga om behörighet att inneha statstjänst. Efter upprepade motioner i med förslag om att undantagsbestämmelserna skulle ålupas beslöt 1945 års riksdag, att kvinnorna skulle ha samma möjligheter som männen att efter förtjänst och skicklighet befordras till statstjänst eller annat allmänt uppdrag. Prästerlig eller annan kyrklig tjänst dock fortfarande undantagna. Lagen trädde i kraft 1 januari 1946.

Sedan 1947 arbetar en statlig kommitté med en utredning om ~~likställigh~~ likalönsprincipens genomförande inom statsförvaltningen. En annan kommitté, utredd av Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen, avlämnade i februari 1951 ett betänkande, kallat "Lika lön för likvärdigt arbetsinsats".

Då Frisinnade Kvinnors Riksförbund ofta förväxlades med Frisinnade Landsföreningen och ~~svensk kvinnoförbundet~~ dessutom utvecklats i radikal riktning, ombildades FKR år 1931 till Svenska Kvinnors Vänsterförbund. Båda dessa förbund hade velat utöva mera personlig påverkan på de allmänna valen, men det visade sig så småningom, att de som fristående parti ej kunde utöva något som helst inflytande vare sig på nominering av kandidater eller själva valen. Svenska Kvinnors Vänsterförbund i Gävle upplöstes 1937.

Efter ett föredrag av Folkpartiets Kvinnoförbunds ombudsman fru Olga Widegren konstituerades Folkpartiets kvinnogrupp i Gävle 1936. Dess uppgift var alltjämt att sprida upplysning och väcka ansvarskänslan hos kvinnorna, så att dessa ställa sig till förfogande då någon plats i samhället bör och kan besättas av en kvinna samt att tillvarata kvinnornas intressen vid val. I allmänhet ha kvinnorna stark självkritik och kritiken mot dem är också alltid större än mot männen, beroende på att de ännu äro debutanter i det offentliga livet och därför ej ha samma vana ocherfarenhet som de manliga

6)

Kamraterna. Men kvinnorna ha något inflytande på landets framtida öde måste de först skaffa sig kunskaper, så självkänsla och slutligen hårda sig att stå ut med de hugg och stötar, som arbetet i det offentliga livet alltid medför.

Genom kvinnornas intresse och intensiva arbete uppstod efter hand allt flera kvinnogrupper i länet. År 1946 sammanslogs dessa till Gävleborgsdistriktet av Folkpartiets Kvinnoförbund med 17 anslutna grupper och ett medlemsantal av c:a 600. Störst är Bollnäsgruppen med omkr. 100 medlemmar, därefter kommer Gävle med 70.

Först och främst måste grupperna delta i valförberedelserna de år, då val förekommer för att bevaka kvinnornas intressen och se till att få den representation, som tillkommer dem. Det rör sig framåt, fastän det går långsamt.

1951
Statistiken enligt Statistisk årsbok/visar detta

Då kvinnorna 1921 fick rösträtt ökades valmanskåren med 55 proc. I riksdagsvalet detta år deltog 47,2 proc av de röstberättigade kvinnorna och fyra invaldes. Vid senaste riksdagsvalet 1948 hade kvinnornas deltagande ökat till 80,7 proc. och 22 kvinnliga ledamöter (därav 7 fp) invaldes i riksdagen. Genom förändringar under valperioden hade detta antal vid början av 1951 års riksdag ~~ökats~~ ökat med sju (därav en fp). Av andra kammarens 230 ledamöter är alltså 29 kvinnor. Första kammaren har 4 kvinnor bland sina 150 medlemmar. Kvinnorna utgör alltså c:a 8 proc av riksdagens ledamöter.

Vid stadsfullmäktigevalen i rikets samtliga städer år 1934 deltog 61,1 proc av kvinnorna. Bland de 3,501 fullmäktige, som då valdes var 171 kvinnor. År 1950 var kvinnornas insats 80,3 proc. och bland de 4,660, som då valdes, var 596 kvinnor. alltså c:a 13 proc.

Vid kommunalfullmäktigevalen år 1942 var kvinnornas deltagande 59,9 proc och invaldes 34,479 män och 1,445 kvinnor. År

7)

1950 var kvinnornas deltagande 76,7 proc. och valdes 28,317 män och 1,819 kvinnor, alltså c:a 6 proc.

De förutnämnda lagarna till kvinnornas förmån och de ~~KÄMÄKKE~~ framgångar, som statistiken visar, är naturligtvis ett resultat av kvinnornas verksamhet och bör stimulera dem till fortsatta ansträngningar, då kvinnorna ännu äro alltför litet representerade i landets och kommunernas styrelser. År 1944 utgav Sveriges Radikala Kvinnoförbund en skrift, kallad "Förslag till representationsreform på grundval av 50 %", men det är ett långt i fjärran hägrande mål. Kvinnornas mening är ju ej att konkurrera med männen utan de önska blott att i någorlunda proportion till sitt antal få deltaga och ha medbestämmanderätt i arbetet för det gemensamma folkhemmet och därvid få sina speciella synpunkter och åsikter beaktade.

Gävle i febr. 1952

Aina Egelin

Handwritten notes:
Kvinnoförbundet
Sveriges Radikala Kvinnoförbund
1944
Förslag till representationsreform
på grundval av 50 %

3

10

a

?

ide

gar

8

för, a